

Planul lucrării

Prezentarea colaboratorilor	7
Lista intrărilor	9
Prefață	21
Introducere	23
Dicționar de simboluri	47
Bibliografie	1055

Marea este și simbolul Apelor superioare, al Esenței divine, al Nirvanei și al lui Tao. Lucrul acesta este exprimat la Pseudo-Dionisie Areopagitul, la Tauler, la Angelus Silesius („marea încrețită a Dumnezeui”), la Maister Eckhart („marea naturii de nepătruns a lui Dumnezeu”); de asemenea, la Dante și la sufiți; este dezvoltat pe larg în *Upanișade* și în budism (picătura de rouă „alunecă în marea scintilătoare”); apare și în taoism: Tao este pentru lume cum este marea pentru riuri (*Daodejing*, 32). „Toate apele se string acolo fără s-o umple, toate apele ies de acolo fără s-o golenască. Iată de ce merg eu la mare” (*Zhuangzi*, cap. 12). Mai este și Oceanul de bucurie al apn-numitelor *béguines*, Oceanul singurătății divine al lui Ibn Mchich, Oceanul slavei dumnezeiești despre care vorbește al-Jili. În accepția tantrică, oceanul este Paramatma, Spiritul universal, în care se contopesc picătura de apă a vieții (*jiva*) sau *jivatma*, sufletul individual. În *Maddhyāna*, oceanul este *Dharmakīya*, corpul Iluminării lui Buddha, care se contopește cu *Bodhi*, Inteligența primordială. Calmul suprafeței simbolizează deopotrivă vacuitatea (*sunyatā*) și Iluminarea. După spusele lui Shabestari, oceanul este inima, cunoașterea; țărnul este gnoza, cochilia limbajul, iar perla pe care o conține, știința inimii, înțelesul tainic al limbajului.

Dar atunci când este agitat, oceanul este și întinderea nesigură de a cărei traversare primejdioasă este condiționată ajungerea la țărnl. Este *marea patimilor* despre care vorbește Sankaracharya; oceanul lumii psihice străbătut în etape în alegoria Sfântului Isaac din Ninive; oceanul existențelor figurat de bazinal templului Neakpena de la Angkor; este marea demoniului simțurilor despre care vorbește *Samyutta Nikāya* (4, 187): „Cel ce a străbătut marea cu rechini și demonii ei, cu valurile ei înfricoșătoare atât de greu de

trecut [...] se poate spune că s-a dus până la marginea lumii și că a trecut și dincolo” (AVAS, COEA, CORM, CORE, DANA, GOVM, GRAR, HOUD, JILH, SCHI, SILI).

În mitologiile egiptene, nașterea pământului și a vieții era concepută ca o ieșire din apele oceanului, asemenea peticelor de nămol rămase după scăderea apelor Nilului. Creația, chiar și cea a zeilor, s-a ivit din apele primordiale. Zeul dinții era numit „Pământul care iese la suprafață” (POSD, 67).

Manannán, fratele lui Dagda și căpetenie a Lumii Celoilalte în panteonul irlandez, este numit mac Lir, *fiul lui Ler*, adică *fiul Oceanului*. Simbolismul oceanului se identifică cu acela al **apei**, **soacătă** a fi **originea vieții**; dar Manannán, asemenea lui Manawydan care îi corespunde în galezi, nu este o divinitate creată, în sensul dat uneori de cercetarea modernă. Prin simbolismul oceanului, care coroborează funcțiile sale mitologice, el este legat de **primordialitate**.

→ APĂ, INSULĂ, LOTUS, OIL, TRESTIE

OCHI

Ochiul, organ al percepției vizuale, este în mod firesc și aproape universal simbolul percepției intelectuale. Trebuie să luăm în considerare succesiv ochiul *fizic*, în funcția lui de receptare a luminii; *ochiul frontal* – al treilea ochi al lui Shiva; în sfârșit, *ochiul inimii*, și *ochiul și inima* primind lumina spirituală.

Cel care are ochi este expresia care la eschimoși îi desemnează pe șaman, pe clarvăzător. Alti în *Bhagavad-Gītā*, cit și în *Upanișade*, cei doi ochi sînt identificați cu cei doi luminători: soarele și luna. Acepția sînt cei doi ochi ai lui Vaishvanara. În taoism, soarele și luna sînt, de asemenea, cei doi ochi ai lui Pangu sau ai lui Laojun, iar în șintoism, ai lui Izanagi. În mod tradițional, ochiul drept (soarele) corespunde activității și viitorului, iar ochiul stîng (luna), pasivității și trecutului. Această

* Călugărițe aparținind anamitor comunități religioase (todensehi din Belgia), care încă nu au îmbrățișat definitiv călugăria (n.tr.).

dualitate face posibilă trecerea de la percepția distinctivă la percepția unificatoare, deci la viziunea sintetică. Caracterul chinez **ming** (lumină) este sinteza caracterelor care desemnează soarele și luna: *Ochii mei închipoie ideograma ming, stă scris într-un ritual de societate secretă.*

Percepția unificatoare este funcția celui *de-al treilea ochi*, ochiul frontal al lui **Shiva**. Dacă cei doi ochi fizici corespund soarelui și lunii, cel de-al treilea corespunde focului. Privirea lui *preachimbă totul în cenășă*, ceea ce înseamnă că, exprimând prezentul fără dimensiuni, simultaneitatea, el distruge manifestarea. Acesta este **Prajñā-chakshus** (*ochiul înțelepciunii*) sau **Dharma-chakshus** (*ochiul Dharma*) al budhiștilor, care, așezat la hotarul dintre unitate și multiplicitate, dintre vid și nevid, îngăduie ca ele să fie percepute simultan. Este de fapt un organ al viziunii interioare, și prin urmare o exteriorizare a *ochiului inimii*. Această viziune unificatoare se mai exprimă în lumea islamică și prin *depășirea celor doi ochi ai literei ha*, al cărui desen, în arabă, constă efectiv din două inele, simboluri ale dualității, ale separării. Cel de-al treilea ochi arată condiția supraomenească în care clarviziunea ajunge la perfecțiune, precum și, dintr-o perspectivă mai înaltă, participarea solară.

Viziunea dualistă este și o percepție mentală: „Sufletul are doi ochi”, scrie Silexius: „unul privește timpul, celălalt stă întors spre veșnicie”. Potrivit victorienilor, unul înseamnă dragoste, iar celălalt, funcția intelectuală. Este iarăși limpede că viziunea interioară trebuie să unifice asemenea dualități. După Platon și Sfântul Clement din Alexandria, *ochiul sufletului* este nu numai unic, dar și lipsit de mobilitate: deci este susceptibil doar de o percepție globală și sintetică. Aceeași expresie de *ochi al inimii* sau *al spiritului* se regăsește la Plotin, Sfântul Augustin, Sfântul Pavel, Sfântul Ioan Climac, Filoteu Sinaitul, Sfântul Grigorie din Nazianz; este o constantă și a spiritualității musulmane (**ayn-el-Qalb**), se regăsește la majoritatea sufiților, indesebi la Al-Hallaj. A fost relevată de F. Schum ca fiind aceeași și la triburile sioux. Ochiul inimii este omul

care îl vede pe Dumnezeu, dar și Dumnezeu care îl vede pe om. Este mijlocul de unificare a lui Dumnezeu cu sufletul, a principiului cu manifestarea.

Ochiul unic, fără pleoape, este de altminteri simbolul Esenței și al Cunoașterii divine. Înscris într-un triunghi, este un simbol deopotrivă masonic și creștin. Luceașul acesta a fost relevat în trăneceria armeană. Coeduiemul vietnamez l-a adoptat ca atare, făcând din el *sigiliul care pecetluiește învestitura cerească a celor Așeți*. Ochiul unic al ciclopului indică, deopotrivă, o condiție subumană, în felul că și multitudinea de ochi ai lui Argus, doi, patru, o sută, îmbrățișați pe tot corpul și neînchizându-se nicicând toți odată; ceea ce înseamnă absorbția ființei de către lumea exterioară și o vigilență îndreptată întotdeauna spre exterior.

Ochiul omenesc ca simbol al cunoașterii, al percepției supranaturale are uneori particularități uimitoare: în fuzieni, el iese din trup - fără a se despărți totuși de acesta - și se îndreaptă în mod spontan spre obiectul percepției; în Nemuritorii taoiști, el are o pupilă pătrată. *Deschiderea ochilor* este un rit de deschidere spre cunoaștere, un rit de inițiere. În spațiul indian, se deschid ochii statuilor sacre pentru a le *insufla*, în alte locuri se deschid ochii măștilor; în Vietnam se deschide *lumină* unei joci noi, zăgrăvindu-se sau sculptându-se doi ochi mari la prora ei.

Ochiul divin care vede tot este figurat și de soare: acesta este *ochiul lumii*, expresie care îi corespunde lui **Agni** și-l indică și pe **Buddha**. Ochiul lumii este și deschiderea din virful domului, *poarta soarelui*, care este privirea divină ce îmbrățișează cosmosul, dar și trecerea obligatorie pentru *ieșirea din cosmos*.

Ochiul ce corespunde focului este pus în legătură cu funcția contemplativă a lui **Amitābha**. Tronul său este susținut de un pământ, al cărui penaj este presărat cu ochi.

Mai trebuie semnalat că ochiul este uneori folosit drept simbol al totalității percepțiilor exterioare și nu numai al vederii (BENA, CADV, COEA, COOH, CORT, DANA, ELIM, GOVM, GRIF,

GUES, GUEV, MAST, MUTT, PHIL, SCHC, SUSZ).

La egipteni, ochiul *Udjat* (ochiul fardat) era un simbol sacru care se regăsește în aproape toate operele de artă. Era considerat ca „o sursă de fluid magic, ochiul-lumină purificator” (CHAM, 120). Este cunoscut locul pe care îl ocupă șimul în arta și literatura religioasă a Egiptului antic. „Egiptenii au fost izbiți de pata stranie care se observă sub ochiul șimului, ochi care vede tot, și, în jurul ochiului lui Horus, s-a dezvoltat o întreagă simbolică a fecundității universale” (POSD, 112).

Ra, zeul soare, avea un ochi strălucitor, simbol al naturii ignice; era înfățișat printr-o cochră înălțată, cu ochiul larg deschis, namită ureas.

Sarcofagele egiptene sînt adesea împodobite cu un desen reprezentînd doi ochi, care aveau rostul de a-i permite mortului „să urmărească fără să se deplaseze spectacolul lumii exterioare” (POSD, 257).

În toate tradițiile egiptene, ochiul se dovedește a fi de natură solară și ignică; el este sursă de lumină, cunoaștere și fecunditate. Această concepție se va regăsi transpusă la Plotin, filozoful alexandrin neoplatonician din secolul al II-lea d.Hr., pentru care ochiul inteligenței umane nu putea contempla lumina soarelui (spiritul suprem) fără a participa la natura înșoși a acestui soare-spirit.

Cuvîntul *'ayn*, care însoamnă ochi, poate să indice în tradiția islamică și o entitate particulară, un izvor sau o esență. Adeseori, caracterul universal al unui lucru este indicat în mistică și teologie prin acest termen. Potrivit concepției misticilor și filozofilor de sorginte neoplatoniciană, universalile există veșnic în Dubul lui Dumnezeu; aceste idei eterne corespund Ideilor sau Arhetipurilor lui Platon: ele sînt ca niște ochi.

Pentru mistici, lumea noastră este doar un vis; lumea și realitatea adevărate se găsesc în Unitatea divină; Dumnezeu este unica sursă reală și ultimă din care se ivesc toate lucrurile, *'ayn* fiind deci folosit cu dublul sens de real și de izvor, pentru a indica supra existența celei mai profunde Esențe a lui Dumnezeu. Acest sens se găsește la Avicenna, care vorbește despre

cei ce pătrund pînă la *'ayn*, pînă la contemplarea naturii intime a lui Dumnezeu.

În sfîrșit, se mai poate adăuga că termenul *ayn ul-yaquin*, contemplarea certitudinii, care este una dintre treptele cunoașterii, poate fi folosit cu sensul de înțaiție, potrivit dublei sale accepții: de sens pre-rațional al înțelegerii intuitive a primelor principii filozofice și de sens post-rațional, al înțelegerii intuitive a adevărului mistic supra-rațional (ENCI). Poezia elegiacă arabă și persană alătură ochiul, în numeroasele sale metafore, noțiunilor de magie, primejdie, beție. Despre ochiul iubitei se spune că e beat sau „pe jumătate beat, dar nu de vin”. El este cel care „urmărește leii” sau „prinde leii”; este „lacom de sînge, ucigaș”; este de asemenea „o cupă, o narcisă, o gazelă, o scoică” (HUAS, 28-31).

Deochiul este un termen foarte răspîndit în lumea islamică, simbolizînd luarea în stăpînire a ceva sau a cuiva, din invidie și cu intenție rea. *Deochiul* este cauza morții a jumătate din oameni, se spune. *Deochiul golește casele și umple mormintele*. Ochiul cel mai primejdios îi au femeile hătrîne și tinerele căsătorite. Cei mai vulnerabili sînt copiii, lăuzele, tinerele căsătorite, caii, cîinii, laptele, grîul.

Individul care desache se numește în arabă *ma'ian*. Un *ma'ian*, spune Quasf' allami, „cînd se uită cu invidie la ceva (obiect sau persoană care îi place) îi pricinuiște o pagubă. Întrebarea dacă ochiul lui secretă o substanță invizibilă ca otrava din ochiul viperei n-a fost lămurită, fiind doar probabil că apa stău lucrurile”.

Ochiul anumitor animale însoflă spaimă: al viperei, al șopîrlei *gecko*. Din cauza deschiului pot să piară vitele. „Mă adăpostesc lingă Dumnezeu de frica răului pe care-l pricinuiște invidiosul, atunci cînd e stăpînit de invidie.” Profetul a spus: „*'Ayn* (ochiul) este o realitate”.

Există mijloace de apărare împotriva deochiului: vîlul, desenele geometrice, obiectele strălucitoare, fumigațiile care exală miroasuri, fierul roșu, sare, alunul, coarnele, semiluna, mina Fatmei. Potcoavele de cai sînt și ele talismane care apără de deochi; ele par să reunească, datorită materialului din care sînt fabricate, a formei și a funcției, virtuțile magice ale

mai multor simboluri: cornul, semiluna, mina, și pe acelea ale calului, animal domestic și, inițial, sacru.

În tradițiile din nordul Europei, există un rege chior și înzestrat cu clarviziune, Eochaid, rege al Connacht, care îi dă lui Athirne, druidul *cel rău* din Ulster, unicul său ochi. După aceea se duce să se purifice la un izvor, dar, drept recompensă a generozității sale, Dumnezeu îi dă înapoi ambii ochi. Zeul Midir, care și-a pierdut și el ochiul într-o încăierare, nu mai poate să domnească, pentru că cecitatea îl descalifică. Responsabilii, adică Aengus și tatăl său Dagda (Apollo și Jupiter), îl cheamă deci pe zeul-medic Dian Cécht (Apollo sub înfățișarea sa de medic), care îi redă pacientului vederea. Dar Dian Cécht are dreptul, conform legislației irlandeze, la o răsplătă, deci pretinde: un car, o manta și pe cea mai frumoasă fată din Irlanda, Étaín (personificare a Suveranității). Boann, mama lui Aengus, ca pedeapsă pentru adulterul ei cu Dagda, se pomenește fără un ochi, un braț și un picior, care îi sînt luate de apa izvorului Segais unde s-a dus să se purifice. În acest caz, ochiul apare ca un echivalent simbolic al conștiinței suverane. Greșala (minie, violență, adulter) orbitește și orbirea este un impediment în calea înțelegerii; dimpotrivă, generozitatea sau mărturisirea aduc după sine clarviziunea.

Pe de altă parte, ochiul este un echivalent simbolic al soarelui și cuvîntul irlandez *sul* (*ochi*) corespunde numelui britanic al soarelui. În galeză, soarelui i se spune, printr-o metaforă, *ochiul zilei* (*Ilygad y dydd*). Pe numeroase monede galice este gravat capul unui erou cu ochiul mărit peste măsură. O poreclă a lui Apollo atestată de o unică inscripție galo-romană este **Amarcolitanus**, *cel cu ochi lung în cap*, și expresia aceasta (*rose imlebur inachind*) este frecventă în textele irlandeze. Dimpotrivă, *ochiul unic* al personajelor inferioare din seria Fomoirilor este *malefic*; ochiul lui Balor paralizenă și o armată întreagă și trebuie ridicat cu un cîrlig; la fel și cel al veștului Ysbaddaden Penkawr. Regina Medb îi transformă pe copiii lui Calatin în vrăjitori, supunîndu-i unor mutilări antiînșițiatice: ea îi *chiorțește*

de ochiul stîng și toate vrăjitoarele care apar în legendele irlandeze sînt *chiorre de ochiul stîng*. Cecitatea este un semn al clarviziunii, iar unii druidi sau prezicători sînt orbi (OGAC, 4, 209-216 și 222; 12, 200; 13, 331-342; CELT, 7, *passim*).

Pentru triburile barbare, simțul văzului le rezumă, le înlocuiește pe toate celelalte. Dintre toate organele de simț, numai ochiul permite o percepție integrală (ZAHB). Imaginea percepută de ochi nu este virtuală, ea reprezintă un dublu, material, pe care ochiul îl înregistrează și îl păstrează. În timpul actului sexual, „femeia se unește cu bărbatul ei prin ochi ca și prin sex” (DIEB). Băștinașii spun: „vederea înseamnă dorință; ochiul înseamnă poftă și lumea bărbatului este ochiul lui”. Astfel, metaforic, ochiul poate acoperi noțiunile de frumusețe, lumină, lume, univers, viață (*ibidem*).

În Africa Centrală, importanța acordată văzului este atestată prin frecvența folosirii a ochilor de animale sau de oameni la prepararea unor amestecuri magice, pregătite de prezicători pentru ordalii. În Kasai, șamanii laba și lăluia folosesc, pentru a-l da pe față pe vrăjitorul acuzat de o moarte suspectă, ochii și botul cîinelui victimei acestuia (FOUC). În Gabon, membrii societăților de oameni-pantere scoteau în primul rînd ochii victimelor lor.

În tradiția masonică, ochiul simbolizează „în plan fizic Soarele vizibil de la care emană Viața și Lumina; în plan intermediar sau astral, Cuvîntul, Logosul, Principiul creator; în plan spiritual sau divin, pe Marele Arhitect al Universului” (BOUM, 91).

→ CAL, CICLOP, CORN, MINĂ, ORB, URECH

OCTOGON

Cristelnița are adesea o formă octogonală la bază sau este ridicată pe o rotundă cu opt stîlpi. Forma octogonală simbolizează Învierea, pe cînd hexagonal este cifra morții, potrivit simbolicii creștine a Sfîntului Ambrozie, moștenită de alchimisteri de la simbolistica antică. Octogonul evocă „viața veșnică pe care nesfîitul o dobîndește

prin cufundarea în cristelniță” (BRIL, 308). Planul hexagonal, care este adoptat uneori, subliniază celălalt aspect al botezului – înmormințarea ființei ieșite din păcat, preluând al renașterii ei sub forma unei ființe de hat.

→ OPT

ODIHNA

Odihna lui Dumnezeu, după facerea lumii, nu înseamnă o condiție statică. Odihna nu înseamnă *ad na faci nihil*, să oprești orice proces de dezvoltare. Odihna lui Dumnezeu este concepută ca o *pausă creatoare*, ce inaugurează un nou aspect. Această odihnă este consacrată înscăruțării și afirmării, adică unui nou transfer de energie asupra creației: înălțarea în un nou nivel care ar putea fi acela al conștiinței. Odihna lui Dumnezeu după facerea lumii simbolizează totalitatea zilelor. Zeu a șaptea se află în relație cu cea dintâi, perfecțiunea este atinsă, ciclul începe. Imaginea carpelui uruborn care-și mușcă omada, prezentă în numeroase tradiții, are aceeași semnificație. Începutul și sfârșitul se întîlnesc, iar **energia cosmică circulă în întregime**. Aici se află tema conceptualului circular pe care o ilustrează un text din Apocalipsă: „Eu sînt Alfa și Omega” (21, 6) (WOLB).

Odihna răspîndește o împlinire sau, mai degrabă, reprezintă punctul ei final. Cel care se îndreaptă pe calea cea bună își află repausul în sufletul său (Ieremia, 6, 16): beatitudinea ființei. Sensul acesta pe care i-l conferă Vechiul Testament se regăsește și în Noul Testament (Matei, 2, 29). Aici, odihna are semnificația de siguranță. Ea apare ca o stare de echilibru și unitate.

Conform unei tradiții rabinice, nu este vorba despre odihna unui Creator oboisit de pe urma imensei sale lucrări. Dumnezeu pare a înceta să mai acționeze în lumea aceasta în sensul că, fiind inițiatorul creației, el cedează omului responsabilitatea de a o continua prin acțiunea lui directă și prin rugăciunile lui și de a o aduce la perfecțiune. Este vorba deci despre transmiterea unei puteri, care-l înalță pe om la demnitatea de cocreator. Dar universul nu

i se va supune omului decât în măsura în care el va respecta rînduiala stabilită de Creator.

→ ALFA și OMEGA, URUBORN

ODIN (WOTAN)

Zeu mereu nesătul, care dorește tot mai multe războaie, mai multă putere, mai multe plăceri și mai multe femei. El vrea să-și impună voința pretutindeni și tututor, caută mereu puterea absolută, fiind arhetipul lui Faust. Odin este și zeul morților; el străbate cîmpul de bătălie pentru a le oferi walkirilor victimele războiului. Simbol al violenței curbe: el călătorește înfășurat într-o mantie albastră, cu o pălărie cu boruri largi care-i ascunde chipul, are doar un ochi și se ivește pe neașteptate. În interpretarea wagneriană, personajul se complică: pe măsură ce devine mai profund, sentimentul de putere se amestecă și cu cel de neliniște, teamă, deznădejde. Evoluția simbolului lui Odin spre interiorizare dă la iveală contradicțiile interne ale puterii: nimic din tot ce face el nu scapă de legea inexorabilă a distrugerii și a morții. Zeul însuși este supus fatalității, așa cum natura, atotputernică în a fiuri viață, este neputincioasă în fața morții, neputînd s-o împiedice.

OEDIP

Erou legendar al tragediei grecești, devenit axul principal al psihanalizei moderne: complexul lui Oedip.

Avertizat de un oracol că, dacă va avea un fiu, acesta îl va ucide, Laios, tatăl lui Oedip, a pus să i se străpungă gleznele fiului său la naștere și l-a legat cu o curelușă: de aici și numele de Oidipous, *picior umflat*. Slujitorul care trebuia să-l lase să moară l-a dat unor străini, păstori sau regi, în funcție de legendă. Aceptiv au avut grijă de copil. Cînd devine adult, în drum spre Delfi, Oedip se ceartă cu Laios pentru prioritatea trecerii printr-o strîmtură și îl amenință fără să știe că este tatăl său. Astfel, el împlinește fără voie prevederea oracolului. În drum spre Teba, întîlnește

sfinxul, un monstru care făcea ravagii prin regiune. Îl omorâ, este aclamat ca rege și o ia de soție pe Iocasta, văduva lui Laios, propria mamă. Dar, în urma unor oracole obscure ale prezicătorului Tiresias, Oedip descoperă că și-a asasinat tatăl și că s-a căsătorit cu mama sa, Iocasta se omorâ, iar Oedip își scoate ochii. Se știe cum psihanaliza freudiană a exploatat această situație, generalizând-o și făcând din ea tipul relațiilor dintre copii și părinți: fixația amoroasă pentru părințele de sex opus, agresivitatea ostilă față de părințele de același sex, care trebuie distrus pentru atingerea propriei maturități, tendința dublă care a cunoscut nenumărate variante.

Paul Diel a însoit interpretarea legendei, examinând facere dintre detaliile ei: „Tendoanele tăiate copilului Oedip simbolizează o diminuare a resurselor sufletesti, o deformare psihică ce-l va caracteriza pe erou de-a lungul întregii sale vieți”. Într-adevăr, piciorul în multe tradiții „servește la figurarea sufletului, a stării și a sorții sale. Astfel, mitul compară ambuletul omului cu conduita sa psihică... (călcăiul vulnerabil al lui Ahile simbolizează vulnerabilitatea sufletului său: tendința spre minie, care devine cauza pierii sale); piciorul desculț al lui Iason, în căutarea Linii de Aur, făcea din el un șchiop... Or, în plan psihic, șchiopul corespunde nervosului. Oedip este simbolul omului ce govește între nervozitate și banalizare. El își supracompensează inferioritatea (sufletul rănit) printr-o căutare activă a unei superiorități dominatoare. Dar reușita lui exterioară va deveni cauza înfringerii lui interioare”. Legenda mai comportă și un alt simbol: strimtoarea unde a fost asasinat Laios. „Asemeni oricărei cavități (peștera balaurului, infernul etc.), drumul scobit simbolizează subconștientul”. Așadar, drumul lui Oedip împotriva tatălui său pornește din subconștient; acolo trebuie căutat înțelesul lui; el reprezintă „conflictul ucigaș care sfișie inima șchiopului: ambivalența dintre vanitatea rănită și vanitatea triumfătoare”. Prin victoria asupra tatălui său, Oedip nu scapă de propria vanitate.

Dacă se dă o interpretare simbolică și rolului mamei sale, Iocasta, se poate afirma că a se căsători cu propria mamă „devine sinonim cu atașamentul excesiv pentru pământ”. Oedip își exaltă dorințele terestre și ajunge prizonierul lor: existența lui se banalizează. Cînd în cele din urmă se dă pe față adevărul, că este ucigașul tatălui său și soțul mamei sale, Oedip, în loc să și-l asume, îl respinge: el își scoate ochii. „Acest gest, expresie a disperării ajunse la paroxism, este în același timp refuzul definitiv de a vedea. Privirea interioară devine orbă. Vina este refuzată în loc să fie sublimată. Remușcarea plină de panică n-a putut deveni regret salutar. Orbirea orgolioasă este completă, lumina interioară se stinge, spiritul moare.”

Dar iată că Antigona, fiica lui, îl ia de mîină și-l conduce pînă la sanctuarul eumenidelor din Colonos, unde Oedip moare. Această ultimă scenă înseamnă că și-a aflat în sfîrșit pacea, printr-o apreciere justă a greșelii sale, prin cunoașterea și acceptarea de sine și a destinului său. „Simbol al sufletului omenesc și al conflictelor sale, simbol al nervosului capabil să se rătăcească și să se îndrepte, Oedip, atras prin slăbiciunea sa spre propria-i cădere, dar aflînd în chiar această cădere puterea de a se ridica, ajunge pînă la urmă un erou-biruitor” (DIES, 149-170). Oedip sintetizează „constelația psihică a nervosului și a nevrosatului, a impulsivului și a excesivului, care nu se va stăpîni decît acceptîndu-și moartea”.

→ ANTIGONA, EUMENIDE, FICIOR, SFINX

OFIOPOD

Există numeroase reprezentări galo-romane ale unui călăreț sprîjinît de un personaj monstruos, cu trup de om, dar cu extremitățile, adeseori bifurcate, în formă de șarpe și amintînd de simbolistica balaurului. Călărețul este reprezentat cu Iupiter, ținînd în roata cosmică, în trăsnetul. S-au văzut în ofiopod numeroase simboluri: al luminii contra întunecimii, dar mai ales al împăratului ce-i biruiește pe barbari, potrivit unor comentarii sau